

Українська мова та читання

підручник для 2 класу
з навчанням молдовською мовою
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)
(Частина 1, з аудіосупроводом)

Харків
2019

УДК 811.161.2=161.2=135(075.3)
У 45

Авторський колектив:

С. А. Свінтковська, Л. Т. Верготі, С. І. Ткаченко, О. І. Реу

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 № 407)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ: підручник для 2 класу
У 45 з навчанням молдовською мовою закладів загальної середньої
освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом) (Частина 1, з аудіо-
супроводом) / С. А. Свінтковська, Л. Т. Верготі, С. І. Ткаченко,
О. І. Реу. – Харків: Соняшник, 2019. – 112 с.: іл. – ISBN 978-617-
7673-07-0.

Підручник містить різноманітні види робіт: творчі й практичні
вправи, переклад із молдовської мови українською, ребуси, тестові й
інтегровані завдання. Тексти до уроків читання пізнавальні, спрямо-
вані на розвиток особистісних цінностей; до текстів подано цікаві за-
питання й завдання. Такий підхід надає змогу комплексно реалізува-
ти завдання шкільної мовно-літературної освіти. Оригінальні умовні
позначення допоможуть зорієнтуватися в підручнику.

УДК 811.161.2=161.2=135(075.3)

Аудіосупровід до підручника розміщено за адресою:

<https://lib.imzo.gov.ua/>

© С. А. Свінтковська, Л. Т. Верготі,
С. І. Ткаченко, О. І. Реу, 2019

© ТОВ «ТО «Соняшник», оригінал-макет,
ISBN 978-617-7673-07-0 художнє оформлення, 2019

ДОРОГІ ДІТИ!

Ви живете у вільній державі, ім'я якій – Україна. Над її неозорими ланами, високими горами, густими лісами, повноводими ріками дзвінко й упевнено лине українська мова.

Сміливо мандруйте сторінками підручника. Знайомтесь із секретами української мови. Учїться висловлювати свої думки, грамотно писати державною мовою й отримуйте задоволення від спілкування нею.

Успіхів вам в опануванні українського слова!

Автори

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Ще не вмерла Україна

Музика Михайла Вербицького, слова Павла Чубинського

Ще не вмерла України ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануем і ми, браття, у своїй сторонці.

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

УКРАЇНСЬКА МОВА – ДЕРЖАВНА МОВА УКРАЇНИ

1.1 Прочитайте текст.

Наша Батьківщина зветься Україною. Державна мова нашої країни – українська. А яка вона, як побудована, як звучить, що означає в ній кожне слово, ти дізнаєшся на уроках української мови.

1.2 Запишіть перше речення.

2.1 Прочитайте слова. Виберіть із запропонованого переліку назви рослин, поширених в Україні.

Дерева: тополя, баобаб, дуб, клен, ясен, евкаліпт, верба.

Квіти: мальва, чорнобривці, лотос, мак, орхідея, ромашка, кактус.

3.1 Прочитайте вірш. Чому поет називає рідний край щедрим? Що сказано у вірші про українську мову? А що ви можете сказати про неї?

Красивий, щедрий рідний край
і мова наша солов'їна.

Люби, шануй, оберігай

усе, що зветься Україна (*Ігор Січовик*).

3.2 Продовжте речення й запишіть його в зошит.

Українська мова – солов'їна, ...,

**Українська мова – державна мова.
Молдовська мова – рідна мова.**

4.1 Прочитайте прислів'я. Як ви їх розумієте?

Чужі мови вивчай, а свої не забувай.

Рідне слово на чужині й зігріє, і звеселить.

4.2 Спишіть одне із прислів'їв.

**5.1 Вивчіть вірш із вправи 3.1
і запишіть із пам'яті.**

УКРАЇНА

Країн багато на великій карті,

Та серед них – вона, твоя єдина.

Її люби і будь завжди на варті,

Бо це твоя земля, це Україна.

Вона така ж реальна і казкова,

Як мамина долоня, тепла й щира,

У неї в серці українська мова,

В її душі любов і світла віра.

Цвітуть в ній мальви, маки і левкої.

Хтось, може, скаже, що таких багато.

Але ти знай, що іншої такої

Не зможеш в цілім світі відшукати (Мар'яна Савка).

Варта – strajă

Левкой – пахуча садова квітка, матіола.

Реальна – справжня.

1. – Про яку країну написала поетеса?

Як вона її називає?

- Із чим авторка порівнює Україну? Чому для всіх нас вона єдина?
- Чому, на вашу думку, українська мова живе саме в серці?
- Скільки назв квітів згадується у вірші? Назвіть їх. Які з них є символами України?

- Що б ви розказали жителям інших країн світу про Україну?

2. Складіть речення зі словом **Україна**.

§2

УСНЕ Й ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ

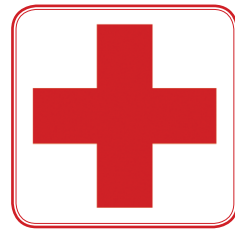
6.1 Прочитайте текст.

Здавна люди багато працювали, щоб мати їжу, одяг, житло. Гуртом працювати набагато легше. Але для цього треба розуміти одне одного.

6.2 Для чого людям потрібна мова?

7.1 Поміркуйте, чи можна спілкуватися без слів. Розгляньте зображені знаки. Що вони означають?

7.2 Які ще знаки ви знаєте?

7.3 Зверніть увагу: знаки можуть уживатися замість слів і навіть – речень. Це зручно, чи не так?

Розповідати, запитувати й відповідати можна **УСНО** й **ПИСЬМОВО**.

8.1 Розгляньте малюнок і розкажіть, яку пору року зобразив художник Олег Щербаков.

8.2 Складіть речення за малюнком. Яким мовленням (усним чи писемним) ви користувалися?

Свої думки люди найчастіше передають один одному в усній формі, тобто за допомогою **усного мовлення**.

Усне мовлення має бути правильним, виразним, зрозумілим для всіх, хто його слухає.

9.1 Прочитайте поради. Спишіть перше речення.
Пишіть охайно, каліграфічно, зрозуміло, грамотно! Пишіть так, щоб кожен міг прочитати й зрозуміти написане. Дотримуйтеся культури писемного мовлення.

Усе написане або надруковане – це **писемне мовлення**.

10.1 Проведіть спостереження й проаналізуйте, як спілкуються між собою люди.

Допишіть до слів лівої колонки слова з правої.

пише

виразно

читає

високо

стрибає

каліграфічно

КИЇВ

Є на світі багато чудових міст. Але такого, як наш Київ, немає. Місто-герой, місто-музей, місто-сад – саме так його величають.

Легенду про створення Києва вперше записав Нестор Літописець. За легендою, його засновниками були три брати – Кий, Хорив, Щек та їхня сестра Либідь. Свою назву місто отримало на честь старшого брата. На горах Щекавиця та Хоривиця оселилися поляни.

Київ розташований на живописних берегах річки Дніпра. Хто побував тут одного разу, обов'язково захоче повернутися й прогулятися чарівними вуличками.

Нині це сучасний мегаполіс, який не поступається своєю красою давнім містам Європи.

За матеріалами Інтернету

Засновник – той, який щось створив нове.

Зародження – початок чогось нового.

Живописний – гарний, красивий.

Мегаполіс – місто, у якому живе більше ніж мільйон людей.

1. – Як величають місто Київ?

– Хто є засновниками міста? На честь кого названо Київ?

– Хто вперше записав легенду про створення Києва?

– Назвіть ім'я сестри засновників Києва?

– На яких горах оселилися поляни?

– На берегах якої річки розташоване місто?

– Як ви вважаєте, чим приваблює нас Київ?

– Які почуття охоплюють вас, коли ви читаете про сучасний український мегаполіс?

Пам'ятник засновникам Києва, архітектор Н. Феценко

2. Розгляньте фото до тексту. Розкажіть про людей, постаті яких зображені.

3. Продовжте речення й запишіть його.

Київ - це

4. Уставте пропущені слова, користуйтеся текстом "Київ". Прочитайте утворені речення.

Легенду про ... Києва вперше записав Нестор

Свою ... місто отримало на ... старшого

На горах ... та Хоревиця оселилися

Київ розташований на ... річки

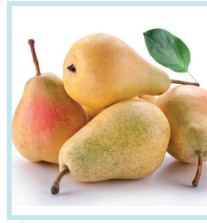
ЗВУКИ І БУКВИ

ЗВУКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Й ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ

12.1 Розгляньте малюнки. Назвіть предмети, зображені на них.

12.2 Які звуки утворюють слова, що називають зображені предмети? Назвіть «зайве» слово. Поясність, чому воно «зайве».

13.1 Утворіть слова з поданих звуків.

[ф], [а], [ш], [а]; [с], [і], [т'], [л]; [л'], [о], [ж], [і], [к].

13.2 Запишіть утворені слова. Що в них спільного?

Звуки ми чуємо й вимовляємо.

Звуки мовлення на письмі позначаються буквами. Букви ми бачимо, читаємо, пишемо.

14.1 Прочитайте. Випишіть букви, які є в усіх поданих словах.

Маляр, маяк, ярмарок, яма.

15.1 Утворіть із складів слова й запишіть їх у зошит.

Кі	но	ма	лина
Вік			малига
Ра			карони
Рів			кітри

16.1 Прочитайте. Випишіть «смачні» слова.

Кішка, ялинка, торт, літак, компот, пиріг, мавпа, чайник, шоколад, кекс, каштан, печиво.

17.1 Прочитайте загадку й запишіть відгадки.

На неї птах сідає,
вона його гойдає.
А **г** на **б** змінить –
Звірятко стане вмить.

18.1 Розгляньте малюнки. Запишіть назви предметів, зображених на них. Підкресліть букви, які довелося замінити.

19.1 До поданих слів доберіть такі, що відрізняються одним звуком.

КОЛОС —
БАЛКА —
ВАРТА —

КОЗА —
ЛІС —
СИН —

20.1 Перекладіть слова українською мовою й запишіть їх.

Fun, usă, casă, sorac, sorii, lemne.

21.1 Доберіть слова за зразком і запишіть їх у зошит.

Зразок. Шибка – рибка.

Чайка – ... ; пічка – ... ; клин – ... ; ґанок – ... ;
кит – ...

ОЙ ХОДИТЬ СОН КОЛО ВІКОН (колискова)

Ой ходить сон коло вікон,

А дрімота – коло плота.

Питається сон дрімоти:

– А де будем ночувати?

– Де хатонька теплесенька,

Де дитина малесенька,–

Там ми будем ночувати,

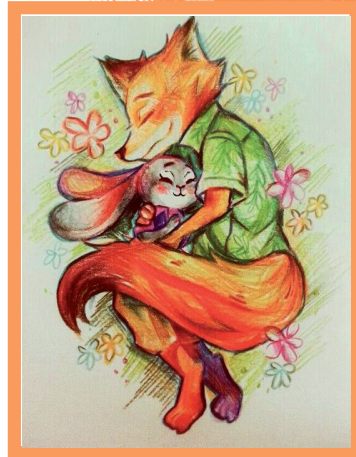
Дитиночку колихати.

Ой на kota та воркота,

На дитину та й дрімота,

Котик буде воркотати,

Дитинопенька буде спати.

Дрімота – 1) вечірній та нічний дух;
2) німецький сон.

Воркотати – видавати звуки «мур-мур».

1. – Коли виконують колискові?

– Хто є виконавцями цих пісень?

– Для кого співають колискові?

– Який настрій передають колискові пісні? Які
пестливі слова вживаються в них?

– Чому колискову виконують лагідно, спокійно?

– Чому, на вашу думку, героєм колискових пісень
є саме котик?

– Чи пам'ятаєте ви колискові, які співали вам?

2. Розгадайте анаграму, поміняйте букви місцями
так, щоб утворилося слово. Хто (що) «заховалося» в
цьому слові?

М О Д Р І Т А

3. Замініть першу літеру в слові *котик*. Прочитайте
слова, що утворилися.

Назвіть букви, які **НЕ** повторюються в сло-
вах *дитина, дитиночка, дитинька*.

22.1 Прочитайте речення.

Дідусь роздавав своїм онукам яблука. Діти стали в ряд – від найнижчого до найвищого: Андрій, Леся, Федір, Аліна, Віктор, Іван, Таїсія.

22.2 Запишіть перші букви імен дітей. Прочитайте слово, яке утворилось.

Алфавіт – це букви, розташовані в певному порядку.

23.1 Прочитайте алфавіт і порахуйте, скільки в ньому букв.

24.1 Уставте пропущені букви й запишіть слова в зошит.

Ш..ола, до..ка, к..ас, у..итель, па..та, школ..р.

25.1 Прочитайте слова, запишіть їх за алфавітом.

Коса, земля, ранок, дім, хліб, айстра, страва, фарба, яма.

26.1 Запишіть за алфавітом назви місяців.

Січень, вересень, квітень, грудень, липень, жовтень, червень, травень, березень.

КІТ І ПЕС

(українська народна казка)

Було це чи не було, а зустрілися якось Кіт і Пес. Пес цілий день гасав луками, допомагав пастухові череду пасти, а ввечері гарно вечеряв, що там давав йому хазяїн, і міцно засинав.

От Кіт і питає у Пса:

– Скажи-но мені, як це так: життя твоє таке клопітне, а їси ти всмак і спиш добре. Тим часом я живу в теплі, без турбот, а проте не маю ні спокійного сну, ні смаку до їжі.

Пес і каже Котові:

– Потрудись, побігай, а тоді вже обідай. Поробиш усю роботу, то й поспиш в охоту.

Гасав – se zbućiuma
Турбота – grijã

1. – Хто є героями казки?

– Яким було життя Пса?

- Чим був не задоволений Кіт? Зачитайте.
- Яку пораду дав Пес Котові?
- Прочитайте виділені речення. Як ви їх розумієте? Запам'ятайте ці вислови: вони стали народними прислів'ями.
- Які риси характеру, вдачі засуджуються?
- Доберіть до тексту заголовок, який спонукає замислитися над тим, чого навчає твір.

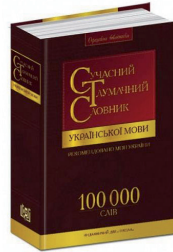
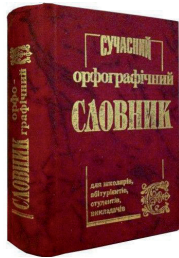
2. З'єднайте частини прислів'їв і прочитайте.

Які з них мають відношення до Пса, а які – до Кота?

Без роботи і ...	діло знайдеться.
На охочого робочого ...	той і врожай збирає.
Хто працює, ...	день роком стає.

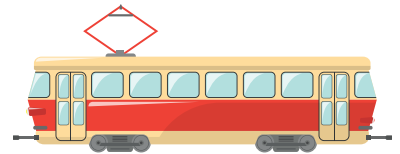
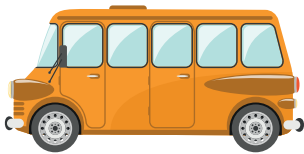
27.1 Розгляньте малюнки. Які види словників на них зображено?

28.1 Знайдіть у тлумачному словнику пояснення слів.

Голова, ключ, ковбаса, садівник.

29.1 Назвіть предмети, зображені на малюнках.

29.2 Запишіть слова за алфавітом.

30.1 Перекладіть слова молдовською мовою.

Горіх – нисă, огірок – ... , гарбуз – ..., кавун – ..., абрикос –

31.1 Розшифруйте імена за порядковим номером букви в алфавіті й запишіть їх.

4, 1, 18, 18, 1; 17, 1, 15, 22, 11, 17; 19, 16, 31, 4, 1.

32.1 Прочитайте речення. Які недоречності є в них?

Бабуся галя живе в селі Кирилівка. До неї прийшли онуки тарас і ніна. діти пасли козу Зірку.

З великої букви пишуться:

- перше слово в реченні;
- імена, по батькові та прізвища людей;
- клички тварин;
- назви міст, сіл, вулиць, річок, морів.

33.1 Прочитайте. Поясніть уживання великої букви в словах.

Сьогодні в класі чергують Оленка Олару й Сергійко Довженко. А завтра будуть чергувати Галинка Чобану й Юрко Петреску.

У нас завжди порядок. За чистотою стежать не тільки чергові, а й усі учні класу.

33.2 Запишіть імена дітей, які є в тексті.

34.1 Назвіть і запишіть імена героїв мультфільмів.

35.1 Прочитайте запитання й дайте на них відповіді.

1. Як тебе звати?
2. Яке місто є столицею України?
3. Куди б ти хотів поїхати на екскурсію?

36.1 Спишіть текст, уставте потрібні назви.

НАШЕ СЕЛО

Наше село називається Центральна вулиця в селі Школа розташована на вулиці Найближче до нас село (місто)

ОСІНЬ

Сіла осінь на порозі,
Довгі коси розплела,
Спілі яблука на возі
До бабусі привезла.
Вітром двері відчинила:
– Дари з воза забирайте!
Павутинкою злетіла:
– Через рік мене чекайте!

Лідія Новикова

Розплела – a despletit
На возі – în car

1. – Після якої пори року настає осінь?
– Скільки осінніх місяців? Назвіть їх.
– Які подарунки приносить осінь?
– Чому з нетерпінням ми чекаємо на неї в гості?
– Чому осінь називають щедрою порою року?
2. Розкажіть за малюнками про зміни в природі.

37.1 Уставте пропущені букви в поданих словах.

..етяна ..ндрій
..лена ..икола
..рина ..аксим
..офія ..митро

37.2 Хлопчики записують імена дівчаток, а дівчатка – імена хлопчиків.

38.1 Запишіть за назвами мешканців міста, де вони проживають.

Зразок. *Львів'янин – Львів.*

Одесит, харків'янин, киянин.

39.1 Закінчіть речення.

Євген, Марія, Іван, Ганна – це

Шевченко, Підгірянка, Сухомлинський – це

Дністер, Десна, Дунай – це

Одеса, Київ, Полтава – це

40.1 Відгадайте мовну загадку.

Діда звать Микола Іванович. Його онука звать Максим Дмитрович. Як звать онукового батька?

40.2 Запишіть відгадку. Складіть подібну загадку.

41.1 Доберіть кілька назв до кожної групи слів і запишіть їх.

Вулиці: ... , ... ,

Села: ... , ... ,

Клички тварин: ..., ...,

ЧИ ДАЛЕКО ДО ОСЕНІ?

Лелека живе на старому в'язі. Із лелечихою і лелеченятами. Прибігають до в'яза Тарасик, і Гриць, і Миколка, й Тетянка. Витанцьовують під в'язом і гукають:

– Лелеко, лелеко, до осені далеко?

Лелека, задерши дзьобату голову, незмигливо дивиться на дітей. А потім починає клекотати.

Про що він клекоче? Спробуй, розбери.

Лелека і лелечиха враз знімаються і летять на луги, до Десни. Лелеченята топчуться в гнізді, перебирають цибатими ногами, але злетіти не наважуються.

– Лелеко, лелеко, до осені далеко? – знову прибігають до в'яза діти.

Лелека й лелечиха заклопотані, їм ніколи відповідати. Вони щось говорять до своїх лелеченят, а потім беруться штовхати їх на край гнізда.

– Ой, вони ж розіб'ються! – злякано шепоче Тетянка.

– У них же крила є! – заспокоює її Тарасик.

Лелечата, неохоче відірвавшись від гнізда, зринають у небо. Плавно летять над садом, над городами, туди, де голубіє річка. А за ними – старі лелеки. Діти полегшено зітхають і галасують.

Ідуть дні за днями. На зеленому човні пропливає літо.

– Лелеко, лелеко, до осені далеко? – виспівують під в'язом Тарасик, Гриць, і Миколка, й Тетянка.

Тиша. У гнізді порожньо. Із в'яза зривається жовтий листочок і, кружляючи в повітрі, поволі опускається на землю.

Василь Чухліб

Лелека – cocostîrc

Галасують (кричать) – fac gălăgie

В'яз – дерево

1. – Де живе лелека з лелечихою й лелеченятами?

– Хто прибігає до в'яза?

– Про що запитували діти в лелеки?

– Чим були заклопотані птахи?

- Чого злякалася Тетянка?
- Як Тарасик заспокоїв дівчинку?
- Чому стало тихо й у гнізді порожньо?
- Що ви знаєте про лелек?

2. Прочитайте й поясніть прислів'я.

Де лелека водиться, там щастя родиться.

Лелека селиться біля добрих людей.

Хто лелеку ображає, той велику шкоду має.

Зрйнуєш лелече гніздо - згорить хата.

3. Прочитайте й відгадайте загадки. Вивчіть їх напам'ять.

Довгі ноги, довгий хвіст

По болоті ходить скрізь?

У червоних чоботях, у білому халаті,

Він весною прилетів і сидить на хаті.

4. Випишіть із тексту імена дітей за алфавітом.

5. Яке ще слово пишеться з великої літери? Чому?

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

1. Українська мова –

А рідна мова

Б державна мова

2. Звуки мови

А чуємо

Б пишемо

3. Мовлення буває

А класне і домашнє

Б усне і писемне

4. Установіть відповідність між власними назвами й загальними

Марічка, Тарасик, Наталка

клички тварин

Чернігів, Миколаїв, Чернівці

імена

Чопік, Сірко, Мілка

міста

5. Уставте першу букву в словах, утворіть власні назви й запишіть їх у зошит. Складіть речення з одним із слів.

..овоселівка, ..деса, ..ені, ..ілія.

6. Спишіть речення, виправте помилки в словах.

В андрія є собака Жук. А в Наталки – кіт мурчик. У сестер Віки й тані є хом'як Пушок. У Сашка папуга пірат. Діти люблять тварин і доглядають за ними.

ГОЛОСНІ ЗВУКИ ГОЛОСНІ ЗВУКИ ТА ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ

42.1 Розгляньте малюнки. Уставте букви, яких не вистачає, і запишіть слова в зошит.

Б..лк..

..р..л

г..с..

В українській мові шість голосних звуків [а], [о], [у], [е], [і], [и].

43.1 Відгадайте загадку, спишіть. Підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

Тільки дощик прошумів
над лужком, над лісом,
хтось у небі рушничок
вишитий повісив.

44.1 Прочитайте. Випишіть слова, що починаються й закінчуються на голосні звуки.
Оса, айстра, Олексій, мама, учні, птах, олівці, молоко, книга, Орина.

45.1 Уставте пропущені букви й відновіть прислів'я. Запишіть його в зошит.
Ч..г.. ..в..нк.. н.. н..вч..вс.., т..г.. й ..в..н зн..т..
н.. б..д.. .

46.1 Складіть речення про казкових захисників української землі. Підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

СЬОМА ДОЧКА

Було у матері сім дочок. Ось поїхала одного разу мати в гості до сина, а син жив далеко-далеко. Повернулась додому аж через місяць. Коли мати ввійшла до хати, дочки одна за одною почали говорити, як вони скучали за матір'ю.

– Я скучила за тобою, немов маківка за сонячним променем, – сказала перша дочка.

– Я ждала тебе, як суха земля жде краплину води, – промовила друга дочка.

– Я плакала за тобою, як маленьке пташеня за пташкою, – сказала третя.

– Мені тяжко було без тебе, як бджолі без квітки, – щебетала четверта.

– Ти снилась мені, як троянді сниться краплина роси, – промовила п'ята.

– Я виглядала тебе, як вишневий садок виглядає соловейка, – сказала шоста.

А сьома дочка нічого не сказала. Вона зняла з ніг матусі взуття й принесла їй води в мисці помити ноги.

Василь Сухомлинський

Маківка – маковий цвіт.

1. – Скільки дочок було в матері?

– Куди поїхала мати? Як довго її не було вдома?

– Як доньки доводили свою любов до матері?

– Хто з дочок по-справжньому любить матір? Яка донька довела, що любить свою матусю?

– Чому навчає оповідання?

2. Назвіть пташку, про яку згадується в оповіданні. Вимовте голосні звуки, що є в цьому слові. Поміркуйте, чому в оповіданні названо саме цю пташку.

3. Перекажіть оповідання за дійовими особами.

**47.1 Прочитайте слова парами.
Вимовте в кожному з них протяжно
останній голосний звук.**

Зима – сім'я, несучу – стою, іде – малює, журавлі – гаї.

**Голосні звуки на письмі позначаються
десятьма буквами: а, о, у, е, і, и, я, ю, є, ї.**

**48.1 Відгадайте загадку. Перепишіть, устави-
те потрібні букви я, ю, є, ї.**

Цілий день прац.. в га.. ,
Діловито дзьобом б'.. .
Він не цв..хи забива.. ,
Шкідників він діста.. .

**49.1 Прочитайте вірш. Випишіть три слова, де
другий звук голосний, і три слова, що закінчу-
ються на голосний.**

СМІХОТУСІ, АБО ХАКЕРСЬКА АТАКА НА МАМИНІ КОРЖИКИ

Створю документик –
Комп'ютерний файллик,
У ньому всміхнеться
Малесенький смайлик.
Щоб всім, хто відкриє
Отой документик,

Зробилося весело
В той же моментик.
Щоб кожному стало
Безжурно й потішно,
Щоб стало прикольно,
Кумедно і смішно.
Щоб маму із татом,
А також бабусю
Наскочили раптом
Тяжкі сміхотусі...
...А я щоб тим часом,
Без зайвого гаму,
На кухню пішов –
І всі коржики згамав!

Сашко Дерманський

50.1 Пригадайте дні тижня. Запишіть їх та підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

51.1 Прочитайте текст. Доберіть заголовок.

Із давніх-давен народ над усе цінував хліб, сіль і честь. Хліб – то багатство, достаток. Сіль – то гостинність і щирість. Честь – то людська гідність. За неї предки наші стояли, навіть не маючи ані шматка хліба, ані дрібки солі. І нам вони заповідали стояти на тому (*Із журналу*).

51.2 Спшить перше речення. Підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

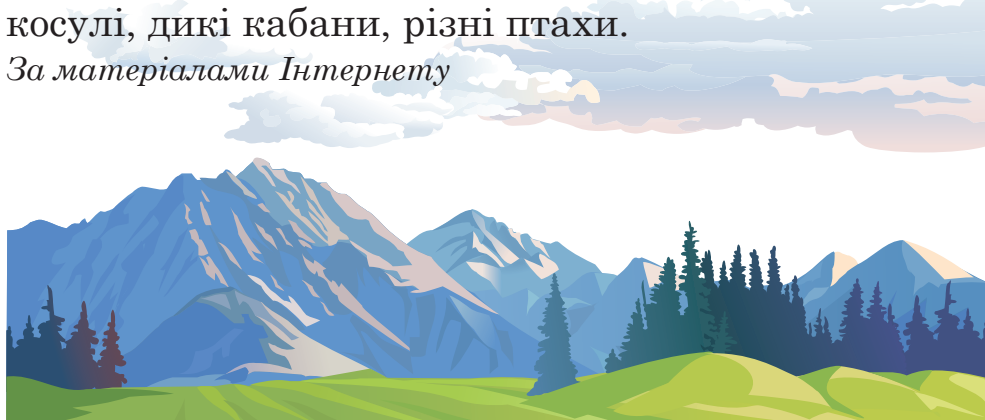

ГОРИ

Багато цікавого можна побачити в горах. Уже самим лише виглядом вони чарують нас. Уранці або ж на заході сонця гори бувають рожевими. Світлого дня – голубими. У негоду – суворими, неприступними.

На їхніх високих вершинах лежать вічні сніги. На гірських схилах ростуть ліси, зеленіють полонини, біжать швидкі струмки. У лісах водяться олені, косулі, дикі кабани, різні птахи.

За матеріалами Інтернету

Вигляд – vedere

Полонини – pășuni

На заході – la apus

Неприступний – inaccesibil

1. – Які гори є в Україні? Чому вони нас чарують?

- Якого кольору гори вранці? А вдень?
- Чому на вершинах гір сніги вічні?
- Прочитайте, хто водиться в горах.
- А ви були колись у горах? Що вас вразило?

2. Запишіть назви тварин, про яких згадується в тексті. Підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

52.1 Прочитайте слова. Знайдіть у них спільний звук.

Йорж, Юрко, я, п'є.

52.2 Якими буквами позначено цей звук?

53.1 Прочитайте слова, подані в колонках. Зробіть висновок про те, коли букви **я**, **ю**, **є** позначають два звуки.

Яма	акація	в'ється
Євген	мию	м'ята
юшка	співає	п'ють

Букви я, ю, є позначають два звуки:

- на початку слова;
- після голосного;
- після апострофа.

я = [й а] ю = [й у] є = [й е]

54.1 Прочитайте вірш. Як ви вважаєте, до кого звертається авторка?

Ясним ранком та днем дощовим

Я шепочу у синєє небо:

– Повертайся, будь ласка, живим:

Батьківщина чекає на тебе.

Світлана Александрова

54.2 Випишіть слова, у яких є букви, що позначають два звуки.

54.3 Напишіть побажання захиснику України.

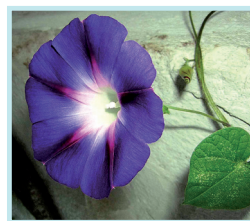
55.1 Розгляньте малюнки. Запишіть назви зображень у колонку, зробить через риску звуковий запис слів.

Зразок. М'ята – [мйата].

Бур'ян

Єнот

В'юнок
польовий

56.1 Прочитайте вірш Марії Хаткіної.

Випишіть слова, у яких букви я, ю, є позначають два звуки.

Ти питаєш, що роблю я.

І співаю, і танцюю,

Дім з конструктора будую,
На шпалерах ліс малюю.
А коли я засинаю,
Уві сні я ще й літаю.

57.1 Прочитайте слова. Які звуки позначає буква ї?

Їжа, Україна, гаї, ії, сироїжка, зїхати.

Буква ї завжди позначає два звуки:

$\ddot{i} = [\text{йі}]$

58.1 Прочитайте пари слів. Визначте в них кількість букв і кількість звуків.

Мій – мої,
рій – рої,

свій – свої,
твій – твої.

59.1 Прочитайте текст. Назвіть слова з буквою ї. Запишіть їх і зробіть звуковий запис за зразком. Зразок. Поїзд – [п ó й і з д].

ЛІЛЕЯ

У Давній Греції лілею вважали символом краси. Юні дівчата плели з лілей вінки, прикрашали ними волосся і свої туніки.

За легендою, ця чарівна квітка виникла з тіла гарної німфи. Наукова назва лілеї – німфея.

За Миколою Золотницьким

Туніка – сорочка з короткими рукавами чи без рукавів.

Німфа – вродлива жінка.

60.1 Змініть слова за зразком, запишіть їх.

Зразок. *Гай – гаї.*

Коровай, трамвай, урожай, край.

61.1 Прочитайте вірш. Знайдіть і выпишіть слова з буквою *ї*, укажіть кількість букв і кількість звуків у цих словах.

ЇЖАК

В саду зустрів я їжака:

Він коло стежки їв жука,

І так піджак свій наїжачив –

Мабуть, мене уперше бачив.

– Вітаю, друже-їжачок! –

А він в колючий кулачок

Зібгався й хижо розсопівся...

– Котись в картуз мені, не бійся!

Віктор Кочевський

БДЖІЛКА

Виручив Василько з біди бджілку. Бджілка хотіла напитися – і впала в бочку з водою.

– Тону-у! – дзижчить. – Тону!

Василько кинув на воду листочок. Вилізла на нього бджілка, обсушила крильця та й полетіла...

Покликала мама Василька вечеряти. Поставила на стіл молоко, мед, хліба нарізала. Їсть Василько, а мама й каже:

– Це тобі меду назбирала бджілка, яку ти врятував.

– Одна бджілка – й стільки меду! – здивувався Василько.

– А вона всім, всім бджілкам розповіла, от вони й постаралися. Добра звістка швидко по світу лине.

Валентина Дуб

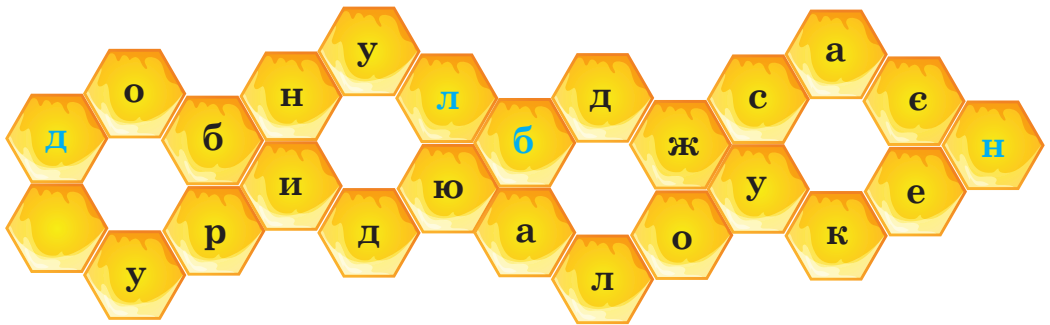

Виручив – a salvat
Звістка – veste

1. – Що трапилося з бджілкою?
– Як Василько виручив із біди бджілку?
– Чим пригостила мама Василька на вечерю?
– Чому здивувався Василько?
– Як ви вважаєте, чи справді бджілка розповіла всім про вчинок Василька?
– Які риси характеру проявив Василько, а які – бджілка?
– Чого навчає нас ця історія?
– Перекажіть текст за особами.

2. Прочитайте за годинниковою стрілкою слова, що заховалися в стільниках. Складіть із цих слів речення – прислів'я. Поясніть, як ви його розумієте.

3. Знайдіть у тексті слова, у яких є букви *я*, *ю*, *є*. Випишіть ті, у яких *я*, *ю*, *є* позначають два звуки. Зробіть звуковий запис цих слів.

СКЛАД. ПОДІЛ СЛІВ НА СКЛАДИ

62.1 Прочитайте слова. Визначте, скільки складів і скільки голосних звуків у кожному слові.

КИТ	КИТ	стіл	стіл
оса	о-са	руки	ру-ки
хлопчик	хлоп-чик	вареники	ва-ре-ни-ки

У кожному складі обов'язково є голосний звук. Саме він утворює склад. У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

63.1 Запишіть слова, поділіть їх на складів. Чи всі слова ви змогли поділити на складів? Чому?
Зразок. *Лі – так, во – ро – та.*

Літак, ворота, склад, коник, квіти, лелека, Тарас, Даринка, калина, учні.

64.1 Складіть із букв слова ЛИСТОНОША нові слова. Запишіть їх і поділіть на складів.

65.1 Запишіть слова, визначте в кожному слові кількість складів й укажіть у дужках.
Зразок. *Очі (2).*

Мешканці, трава, вовк, ягоди, ніченька, річка, колосочки, галявина, вітер, розташований.

66.1 Прочитайте текст. Що ви дізналися про день і ніч? Зверніть увагу на слова, що написані з великої букви. Як ви вважаєте, чому?

ЧОМУ БУВАЄ ДЕНЬ І НІЧ

Як відомо, Земля обертається навколо своєї осі. Вісь Землі – уявна лінія, яка проходить через центр планети. Повний оберт Землі навколо своєї осі відбувається за 24 години. Ніч настає, коли частина планети повернена від світла Сонця. На іншому боці земної кулі – день.

За матеріалами Інтернету

66.2 Випишіть із тексту односкладові, двоскладові та трискладові слова.

КАЛИНА

Який кущ наймиліший для серця українця? Народ на це відповів так: «Нема цвітку на всім світку, як на тій калинці». По всіх українських селах цвітуть калинові кущі. Садили їх коло хати, у садку, у лузі, над річкою, ставком і на узліссі.

У калини гарний білий цвіт, пахучий, рясний. А ще більше милують око ягоди цієї рослини. Калина не боїться, коли її кетяги ламають. Вона ще буйніше тоді росте. Ніякі вітри її не подолають.

Звідки ж узялася калина? Розповідають, що колись напали на українське село вороги. Дівчинка-красуня, яку схопили бусурмани, вирвалася й почала тікати. Але раптом розірвалося її червоне намисто й розсипалися по землі яскраві намистинки, з яких через деякий час і повиростали калинові кущі.

Сьогодні червона калина є символом України.

За Володимиром Супрунечком

Кетяги – ciorchine
Подолати – a depăși
Бусурмани – busurmani
Намисто – colier

1. – Який кущ наймиліший для серця українця?

- Де садили калину?
- Що ми знаємо з тексту про цвіт калини?
- Чи боїться калина, коли ламають її кетяги?
- Перекажіть легенду про появу калини.

– Відомо, що зернятко калини схоже на серце. Як ви вважаєте, чому так?

2. Здавна вважають, що дуб – символ Молдови, калина – символ України. Які рослинні символи інших держав ви знаєте? Розкажіть про них.

67.1 Учні записували речення. Воно не вмістилось в одному рядку, останнє слово довелося переносити. Прочитайте, як вони це зробили.

Оленка

На уроці учні малювали к – ота.

Павлик

На уроці учні малювали ко – та.

Ярослав

На уроці учні малювали кот – а.

67.2 Хто з учнів переніс слово правильно?

Слова переносяться з рядка в рядок складами: **ко-за, моло-ко, мо-локо.**

Склад, позначений однією буквою, не залишається в рядку й не переноситься: **ака-ція, око.** Односкладові слова не поділяються для переносу: **лев, сік.**

68.1 Спшить слова, поділіть їх рисками для переносу.

Вода, синиця, горобина, руки, лілія, Ігор, Надія, слова.

68.2 Визначте слова, у яких звуків більше, ніж букв.

69.1 Прочитайте. Випишіть слова, що не можна поділити на склади для переносу.

БУВАЄ ВСЕ

На світі – все буває:

і сніг, і дощ, і вітер.

Буває злива навіть тоді,
як сонце світить.

Бува, що втратять колір
всі квіти у саду...

Лиш не бува ніколи,
щоб друг тебе забув (*Анатолій Костецький*).

70.1 Утворіть слово з поданих складів: У, на, ї, кра. Назвіть утворене слово. Складіть із ним речення й запишіть.

71.1 Прочитайте слова. Спшить їх, поділіть на склади для переносу.

Вулиця, олівець, огірок, зошит, книга, калина, золото, чарівний, весело, Лідія.

ЛЕДАЧА ПОДУШКА

Маленькій Яринці треба рано вставати, щоб до школи йти, а не хочеться, ой як не хочеться! Ввечері питає Яринка у дідуся:

– Дідусю, чому вранці вставати не хочеться? Навчіть мене, дідусю, спати так, щоб хотілося вставати і йти до школи.

– Це подушка в тебе ледача, – відповів дідусь.

– А що ж їй зробити, щоб вона не була ледачою?

– Знаю я таємницю, – пошепки сказав дідусь. – Ото саме тоді, як вставати не хочеться, візьми подушку, винеси на свіже повітря, добре вибий її кулачками – вона і не буде ледачою.

– Справді? – зраділа Яринка. – Я так і зроблю завтра.

Ще дуже рано, а треба збиратись до школи. Не хочеться вставати Яринці, але треба ж нарешті подушку провчити, лінощі з неї вибити.

Схопилась Яринка швиденько, одяглася, взяла подушку, винесла на подвір'я, поклала на лавку – та кулачками її, кулачками. Повернулася до хати, поклала подушку на ліжку – та й умиватися.

А дідусь посміхається.

За Василем Сухомлинським

1. – Про що Яринка запитала дідусь?
Що відповів дідусь?

- Як дівчинка виконала його пораду?
- Чому дідусь назвав подушку ледачою?
- Чому посміхався дідусь, коли дівчинка виби-
ла подушку?
- Чи справді подушка була ледачою?
- Як ви вважаєте, цей текст про Яринку чи про
подушку? Поясніть свою думку.
- Що б ви порадили Яринці?
- Чого навчає це оповідання?

2. Чи є у вас «ледача подушка»? Чому, на вашу думку, так важливо не бути лінивим? Прочитайте справа наліво прислів'я та скористайтеся народною мудрістю.

М И В И Н І Л Ь Д У Б Е Н –
М И В И Л С А Щ И Т У Б Ш Е Ч О Х

3. Запишіть слова, поділіть їх на склади для переносу.

Ледачою, Яринка, одяглася, подвір'я, умиватися.

Назвіть слова, у яких букви **я**, **ю** позначають один звук.

73.1 Прочитайте слова, визначте «зайвий» склад. Запишіть слова, які утворилися, і поділіть їх на склади для переносу.

Цупокор, перачиво, худалва, лимастки, горідохи, линосичка.

В українській мові є багато слів, де приголосні звуки збігаються, наприклад: *лисичка*, *листки*. Такі слова можна переносити по-різному:

ли – сичка

лиси – чка

лисич – ка

ли – стки

лис – тки

лист – ки

74.1 Запишіть слова, поділіть їх усіма можливими способами для переносу.

Криничка, гостра, сестра, метро, рюкзак, пастка.

75.1 Запишіть назви зображених квітів. Поділіть слова на склади для переносу.

76.1 Прочитайте текст. Випишіть три слова, що не можна переносити.

Успішна людина ставить перед собою мету й робить усе, щоб її здійснити. Вона ніколи не боїться помилок і вчиться на них.

Така людина завжди пізнає нове й постійно розвиває свої здібності (*Із посібника*).

76.2 Усно продовжте речення.

Успішна людина – це ...

77.1 Спишіть речення. Поділіть виділені слова на склади для переносу.

На дереві **годівниці**. Василь і Аліна годували птахів. Вони сипали **крихти**, зерно. Діти **люблять** птахів.

НОВИЙ М'ЯЧ

Вийшла Клава у двір з новеньким м'ячем. Одразу до неї дівчатка підбігли.

– Давай пограємось, – кажуть.

А Клава притисла до себе м'яча, насупилась, відповідає:

– Я з ним ще сама не гралась. Я тільки спробую.

І почала долонею бити м'яч об землю. Легко підстрибує м'яч. То червоний бік покаже, то синій, а то закрутиться так, що аж в очах мигтить. А дівчаткам ще дужче хочеться в м'яча погратись.

– Ну давай же, – нетерпляче просять вони.

– Я ще лівою рукою трошки пограюсь, – відповідає їм Клава.

А сама і лівою, і правою грається – нікому м'яча не дає.

Постояли, постояли дівчатка та й почали помалу розходитись.

Раптом м'яч вислизнув із Клавиних рук і пострибав під паркан у кущі. Кинулась Клава за ним – не догнала. Нахилилась до куща, а там кропива, кусюча така! Усю руку Клаві нажалила. Не може Клава м'яча дістати.

– Дівчатка! – загукала вона. – Та куди ж ви? Давайте в м'яча гратись.

А дівчатка й кажуть:

– Сама тепер грайся!

Олег Буцень

Насупилась – s-a încruntat

Вислизнув – s-a lunecat

Мигтить – sclipește

Паркан – gard de șipci

1. – Чи сподобалося вам оповідання?

– Як звали героїню?

– Із чим вийшла Клава у двір?

– Розкажіть, як дівчинка гралася м'ячем.

– Чи дала вона погратися м'ячем іншим дітям?

– Що трапилося з м'ячем? Чому Клава не змогла його витягти?

– Що запропонувала Клава? Що відповіли діти?

– Чи хотіли б ви мати таку подружку? Чому?

- З-поміж поданих слів оберіть ті, що характеризують дівчинку Клаву. Свій вибір поясніть.
Добра, жадібна, щедра, щира, хитра, відповідальна, егоїстична.
- Як ви оцінюєте вчинок Клави стосовно інших дівчаток? Що б ви порадили дівчинці?

2. Перекажіть спочатку оповідання від імені Клави, а потім – від імені дівчаток.

3. Поділіть слова на склади для переносу всіма можливими способами.

Легко, мигтить, дівчатка.

4. Знайдіть у тексті й прочитайте двоскладові слова, що не можна переносити.

78.1 Прочитайте слова. Поділіть їх на склади.

райдуга

Ольга

лінійка

мальва

зайчик

Василько

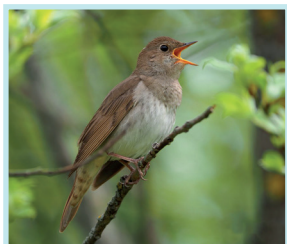
Букви **й** та **ь** при переносі слів не можна відривати від попередньої букви. Переносити треба так: *ліній-ка* або *лі-нійка*, *маль-ва*.

79.1 Прочитайте й запишіть слова, поділіть їх для переносу одним із способів.

Майка, батько, кулька, лійка, майстер, письмо.

80.1 Розгляньте малюнки й прочитайте речення. Випишіть у колонку слова – назви птахів. Поділіть їх через риску для переносу різними способами.

1. Над морем пролітає чайка. **2.** У небі в'ється жайворонок. **3.** Соловейко в темній гаї сонце зустрічає *(Із творів Т.Шевченка)*.

81.1 Прочитайте мовну задачу й розв'яжіть її. Розкажіть, як ви міркували.

ЗДОГАДАЙСЯ, ДЕ ОЛЬГА

Зустрілися три подружки: Ольга, Софійка й Марійка. У центрі – не Софійка. Справа і зліва немає Ольги. З квіткою не Марійка. Тож, де Ольга?

81.2 Запишіть імена дівчаток, поділіть слова для переносу.

82.1 Прочитайте текст. Випишіть слова з й та ь. Поділіть їх для переносу.

Друзі Сергійко, Михайлик і Надійка вийшли на вулицю. Пішов дощ. Сергійко розкрив парасольку. Крізь краплинки дощу світило сонце. На небі засяяла веселка. Яка вона загадкова і мрійлива!

ЯК ТРЕБА ПОВОДИТИСЯ НА ВУЛИЦІ

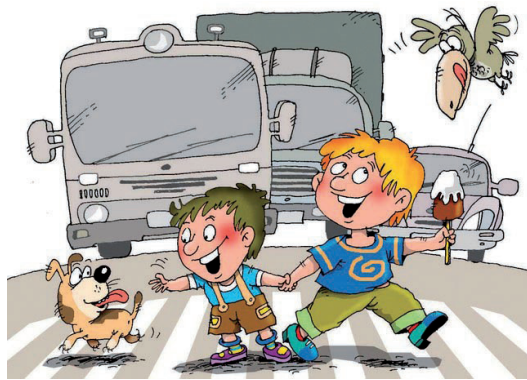
Перш ніж вийти з дому, перевірте, чи все в порядку: гудзики застебнуті, одяг і взуття вичищені, волосся зачесане.

Якщо йдете вулицею з товаришами, не розмовляйте й не смійтеся голосно. Не розтягуйтеся компанією на весь тротуар, не штовхайте перехожих і не заважайте транспорту.

Непристойно ходити вулицями і їсти. Не можна смітити: для папірців і сміття на вулицях є урни.

Не грайтеся на проїжджій частині вулиці. Не вибігайте з тротуару на дорогу.

За матеріалами Інтернету

Непристойно – necuviincios

Проїжджа частина – partea carosabilă

Сміття – gunoi

1. – Чи можна вважати прочитаний текст правилами безпеки на дорозі?

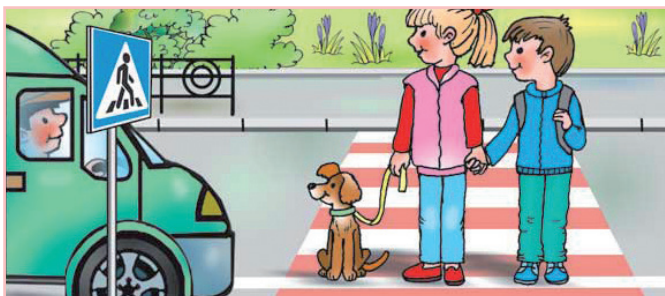
- Який зовнішній вигляд має бути в людини перед виходом на вулицю?
- Чому не можна гратися на проїжджій частині?
- А ви дотримуетесь цих правил? Розкажіть про це.

2. Прочитайте вірш. На якій картинці зображені Сашко й Настя, а на якій – Аліна й Лесик? Як ви про це дізналися? Розкажіть, які правила дорожнього руху, поведінки порушено героями.

Біжать між машинами Сашко і Настя.
Вони наражають себе на нещастя!

Аліна і Лесик – такі молодці:
Крокують по зебрі рука у руці!

НАГОЛОС. ВИЗНАЧЕННЯ НАГОЛОСУ В СЛОВАХ

83.1 Прочитайте уривок із тексту.

Наголос живе у слові. Він оформлює його звучання, відмежовує від інших слів у реченні. **Правильне** наголошування слів **створює** красу мови (За Іваном Вихованцем).

83.2 Спишіть останнє речення. Поставте наголос у виділених словах.

Наголос – значок над літерою, який вказує на виділення звука в слові посиленням голосу.

84.1 Прочитайте слова, наголошуйте по черзі кожен склад. Виберіть правильний варіант наголосу.

Ластівка, голуб, орел, горобець, журавель, майка.

84.2 Знайдіть серед поданих слів «зайве». Змініть один звук і перетворіть його на назву пташки.

85.1 Прочитайте й спишіть речення. Поставте наголос у словах.

Листя вкрило землю барвистим килимом.

86.1 Завершіть речення. Знайдіть відповідку в довідці.

1. У рюкзаці ми несемо книжки, пенали, зошити й
2. У кожного із нас бажання виразне слухати
3. Минуть роки. І ти тепер – ще учень – завтра інженер, учитель, лікар, офіцер, механік, слюсар чи

Слова для довідки: *ручки, читання, шофер.*

86.2 Запишіть слова-відгадки. Правильно поставте наголос.

87.1 Запишіть подані слова. Поставте наголос.

Київ – Україна, Кишинів – Молдова,
Лондон – Англія, Париж – Франція.

88.1 Назвіть предмети, що зображені на малюнку.

88.2 Запишіть слова – назви предметів. Поставте наголос.

У слові один голосний звук і склад із цим звуком вимовляється з більшою силою голосу. Цей голосний звук і склад називається **наголошеними**. Решта голосних звуків і складів у слові – **ненаголошені**.

89.1 Запишіть подані слова в три колонки: у першу – із наголосом на 1-ому складі, у другу – на 2-ому, у третю – на 3-ому. Звертайтеся за потреби до словника.

День, сонечко, зерно, соловей, олівець, вікно, вітер, огірки, гаї.

90.1 Прочитайте слова. Запам'ятайте, як вони наголошуються.

Шофер, дочка, столяр, запитання, одинадцять, дрова, ознака, український, завдання.

В українській мові є слова, які можна вимовляти по-різному, тобто вони мають подвійний наголос.

Наприклад: *помі́лка і по́милка, за́вжди і за**в**жди́, усмі́шка і усмі́шка, алфаві́т і алфáвіт.*

91.1 Прочитайте вірш. Запишіть виділені слова, поставте в них наголос.

ЗИМА

Ну й бо ж снігу **намело** –
Стало білим все **село**.
Біла **стежка**, біла річка,
Біла **вишня** і **смерічка**,
Біла хата, білі коні,
Тільки носики **червоні** (Л. Куліш-Зіньків).

92.1 Доберіть і запишіть слова та словосполучення за темою «У салоні меблів». Поставте наголос.

93.1 Прочитайте вірш.

Фарби я взяв – намалював:
дятлові – ліс, ластівці – **н..бо**,
рибам – **оз..рице**.
Для всіх – моє **с..рице** (Микола Сингаївський).

93.2 Уставте пропущені букви у виділених словах. Запишіть їх, позначте наголос.

Наголошені звуки [е] та [и] вимовляються чітко, виразно.

Ненаголошений звук [е] у вимові наближається до [и]: [в **е** " с н а], [с **е** " л о].

Ненаголошений звук [и] у вимові наближається до [е]: [к р **и** ^е л о], [ч **и** ^е с л о].

94.1 Прочитайте слова. Вимовляйте правильно голосні звуки в ненаголошених складах.

земля	ЛИМОН
зерно	ЗИМА
весна	ЧИСЛО

94.2 Зробіть висновок про правила вимови ненаголошених голосних [e] та [u].

95.1 Прочитайте й спишіть слова, позначте наголос.

[e ^н] – [e]	[и ^н] – [и]
весна – весни	кИТИ – КИТ
плече – плечі	гриБИ – гриб

Щоб знати, яку букву треба писати [e], [и], треба змінити слово так, щоб ненаголошений звук став наголошеним: *серни* – *сєрн*.

*Щоб писати е чи и,
Швидко слово ти змiни.*

Став під наголос мене

І пиши чи и, чи е.

96.1 Доберіть назви до малюнків. Запишіть слова разом із перевірними, поставте наголос.

97.1 Змініть кожне слово так, щоб ненаголошений склад став наголошеним.

Запишіть за зразком.

Зразок. *Межа – межі.*

Сини, зерно, **земля**, число.

97.2 Зробіть звуковий запис виділеного слова.

ПРО ДРУГА

Твій друг тобі віддасть усе:
і свій квиток на карусель,
і цвях, і гудзик, і літак,
та не за щось – а просто так.

І збільшувальне скельце,
найкраще у дворі,
твій друг зі щирим серцем
тобі віддасть – бери!
І ти нічого не жалій –

ніколи і нітрохи!
І навіть м'яч футбольний свій
віддай, як друг попросить.
І посміхнеться друг тобі –
аж схочеться співати.
І ти подумаєш тоді:
«Як гарно – дарувати!..»

Анатолій Костецький

Збільшувальне скельце – Іуря

1. – Який настрої навіює вірш?

– Про людину, якій довіряєте свої таємниці,
з якою можна розділити і радості і печалі,

скажете ...

– Чи жаль вам щось для своїх друзів?

– Які фарби візьмете, щоб «намалювати» дружбу?

– Яка головна думка вірша «Про друга»?

2. Прочитайте речення з вірша, правильно
наголошуйте слова.

І ти *нічого* не жалій –
Ніколи і нітрохи!

Зверніть увагу на виділені слова. Прочитайте їх
так, щоб наголошеним був інший склад. Що зміни-
лося від зміни наголосу?

98.1 Прочитайте загадку. Запишіть відгадки. Підкресліть наголошені склади.

Слово це – старовинна будова
З гостряками мурованих веж.
Щойно зміниш ти наголос слова –
Цим одразу будівлю замкнеш.

Наголос може змінити значення слова.

99.1 Поміркуйте, як правильно прочитати виділені слова.

Пташка *сорока* – близько *сорока* учнів; льодяна *гірка* – *гірка* редька; *дорога* додому – *дорога* матуся.

99.2 Запишіть сполучення слів. Позначте в них наголос.

100.1 Прочитайте слова. Змініть у кожному з них наголос так, щоб змінилося значення слова. Запишіть за зразком.

Зразок. *Брати воду – рідні брати.*

Води, гори, тепло.

101.1 Прочитайте слова. Випишіть із кожного лише наголошений склад. Прочитайте слова, що утворилися.

Літак, градусник, гайка, молоденька, зоопарк.

102.1 Виберіть із довідки частини слова, з'єднайте з поданими складами так, щоб утворилися нові слова. Запишіть їх.

Ла – – ва

Слова для довідки: *тра – , со – , – мпа, – стівка, – вина, га – , ла – .*

МУДРА ГОЛКА

Марійка любила дивитись, як мама вишиває квіти. Червона нитка до зеленої, до жовтої... Так гарно виходить. Чорнобривці, айстри, волошки, барвінок...

– Мамо, дай мені голку, полотна й ниток. Я теж хочу вишивати, – якось попросила Марійка.

– Ти ще мала, пальчики поколеш.

– От і не мала, от і не поколю! — запевнила дівчинка. – Хіба я не знаю, що не пальчики, а полотна треба колоти?

– Ну, добре, – сказала мама й відрізала ножицями шматок білої тканини, дала голку, нитки.

Раз кольнула Марійка пальчик, удруге. І тут нитка заплуталась.

Марійка розплутала вузли й подумала:

«Мама мудрою голкою вишивала, а мені дала погану. От піде вона до крамниці, візьму її голку й теж гарний рушничок вишию...»

Пішла мати до крамниці. Марійка мерщій за мудру голку, за полотно. Та не встигла й двічі кольнути, як гострий біль пронизав пальчик. На очах виступили сльози.

– Мудра, а така колюча!.. – розсердилася дівчинка на материну голку.

– Чого ти заплакана, Марійко? – повернувшись, запитала мати.

– Рушничок вишивала. Думала, твоя голка мудра, що такі гарні квіти гаптує... А вона колеться.

– Усяка голка проворна, коли вона в мудрих пальцях. Бери-но полотно, та не поспішай, а дивися, як треба...

Надвечір Марійка з матір'ю вишили першу волошку.

– То хто мудрий? – усміхнулася мати. – Голка чи пальчики?

Андрій М'ястківський

Поколеш – vei înțera

Гаптує – brodează

Проворна – dibace

Мерщій – mai iute

Пронизав – a străpuns

1. – Що любила Марійка? Прочитайте.

– Чим Марійка хотіла зайнятися?

А чи вміла дівчинка вишивати?

- Чи дозволила матуся донечці вишивати? Як ви вважаєте, чому?
- Чому в Марійки нічого не виходило? Чим пояснила Марійка свою невдачу? Що б ви порадили дівчинці?
- Дайте відповідь на запитання, що є в кінці оповідання.
- Чи хочеться вам навчитися мистецтва вишивання?

2. Прочитайте прислів'я. Яке з них виражає головну думку оповідання?

Мудрим ніхто не вродився, а навчився.

До уміння потрібне терпіння.

Шануй батька й неньку – буде тобі скрізь гладенько.

3. Випишіть із першого абзацу слова, у яких є ненаголошені *e* чи *и*. Змініть ці слова так, щоб ненаголошений склад став наголошеним.

Назвіть предмет, який вишила Марійка з мамою. Запишіть це слово, поділіть на склади. Підкресліть наголошений склад.

Назвіть слова, що позначають предмети, які потрібні для вишивання. Запишіть ці слова за алфавітом, позначте наголос.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

1. **Голосних звуків в українській мові**

А 6

Б 10

2. **Голосний звук у наголошеному складі називається**

А ненаголошеним

Б наголошеним

3. **Буква ї**

А може позначати
один звук

Б завжди позначає
два звуки

4. **Прочитайте й спишіть вірш. Підкресліть літери, що позначають голосні звуки.**

Не спиняється ніколи –

Споконвіку і повік

Буйноквітне сонцеколо –

Український щасний рік!

Галина Могильницька

5. **Запишіть три слова, що починались би голосним звуком. Поділіть їх на склади, позначте наголос.**

6. **Прочитайте текст. Випишіть слова, у яких звуків більше, ніж букв. Зробіть звуковий запис виділеного слова.**

Яків ходив до лісу. Назбирав солодких ягід. Під **ялинкою** лежали шишки.

ХТО РОЗУМНІШИЙ

Їхали два пани один одному назустріч, їдуть і ніби не бачать один одного. Аж тут їхні вози зачепилися й стали. Почали пани сваритися: хто кому повинен був дати дорогу. Сварились, сварились – аж іде старий дідок.

Один панок запитує діда:

– Скажіть, хто з нас кому повинен дати дорогу: чи той, що згори їде, чи той, що під гору?

А дідок і каже:

– Розумний завжди дасть дорогу, куди б він не їхав.

Тоді пани повернули: один – ліворуч, а другий – праворуч та й роз'їхалися, бо дуже їм не хотілося зоставатися в дурнях.

Із народного джерела

Пан – boier

Зоставатися – a rămîne

1. – Назвіть героїв казки.

– Що трапилось із панами?

- Хто допоміг розвіяти непорозуміння? Як розійшлися пани?
- Що, на вашу думку, могло б статися, якби пани не роз'їхалися в різні боки?
- Яку казку нагадує вам прочитане?
- Яке речення з тексту можна вважати повчанням?

2. Прочитайте прислів'я, «заховане» у прямокутнику. Як ви його розумієте?

↓	і	м	т	о	н	е
Х	ц	у	є	й	і	к
т	д	д	а	с	т	у
о	а	р	п	я	о	п
п	л	о	у	в	л	а
о	к	с	т	б	о	є

3. Випишіть із тексту три слова з наголосом на першому складі й три слова з наголосом на останньому складі.

Прочитайте речення – відповідь діда на запитання пана. Назвіть слово, від зміни наголосу якого змінюється значення. Складіть речення із цим словом. Знайдіть в останньому абзаці слова, у яких є букви, що позначають два звуки. Зробіть звуковий запис цих слів.

ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ ТА ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ

103.1 Уставте замість крапок пропущені букви. Прочитайте слова, що утворилися.

..ОЛОС – ..ОЛОС, СНІ.. – СНІ.., ..АК – ..АК, ..УК – ..УК.

104.1 Поміркуйте й додайте в кінці кожного слова один приголосний звук так, щоб утворилося нове слово. Запишіть за зразком.

Зразок. *Гра – грак.*

Буква, ворота, лис, їжа.

105.1 Вилучіть із слова один приголосний звук так, щоб утворилося нове слово. Запишіть за зразком.

Зразок. *Листки – листи.*

Петро, рослинка, маслок, казкар.

106.1 Запишіть назви предметів за зразком. Позначте в дужках, скільки приголосних звуків у кожному слові.

Зразок. *Огірок (3).*

107.1 Прочитайте слова, випишіть ті, що починаються й закінчуються приголосними звуками.

Косар, книжка, пеньок, молоко, виноград, пісня, цукор, осінь, вовк.

ХТО ЯК ДО ЗИМИ ГОТУЄТЬСЯ

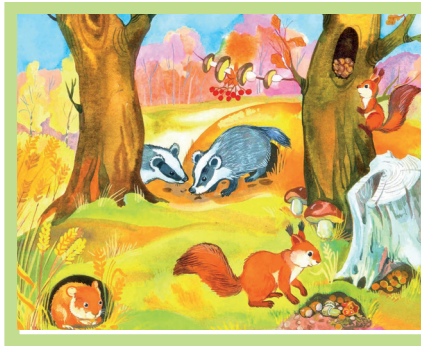
Ліс улітку був увесь зелений, а тепер берізки та клени жовті, осики червоні, а поміж ними ялиночки зеленіють.

Налетить вітер, зірве з дерев листочки, і кружляють вони в повітрі, наче метелики. Потім тихо-тихо додолу спускаються, землю нібито килимом укривають. А на гілках дерев з кожним днем дедалі менше стає листочків.

Тварини також до зими готуються: мандрівні птахи збираються у великі зграї, щоб летіти у вирій, маленькі звірятка запасують у своїх коморах їжу, лагодять і утеплюють свої житла та самі зодягаються в теплу зимову шубку. А комахи під кору дерев у різні щілинки ховаються.

Так усе живе: і рослини, і тварини – готується до довгої та холодної зими.

За матеріалами Інтернету

Додолу – în jos
Зодягаються – se îmbracă
Мандрівні – călătore

1. – Яка пора року описана в тексті?
– Які зміни відбуваються з деревами з приходом осені?

- Прочитайте, з ким порівнює автор листочки.
- Як готуються до зими тварини?
- Перекажіть останній абзац тексту.
- Чому птахи відлітають у вирій? Де ж він знаходиться?

2. Прочитайте й запишіть назви кольорів із першого абзацу. Підкресліть букви, що позначають приголосні звуки.

108.1 Прочитайте скоромовку. Вивчіть її напам'ять.

Дощ хлющить на зелен плющ.
Під плющем сховався хрущ.
Каже весело плющу: «Не боюся я дощу!»

109.1 Прочитайте вірш.

Буква Щ сказала Ш:
– Ти стрибаєш, як лоша.
Я на тебе дуже схожа,

хоч стрибати так не можу.

А відгадка тут проста:

я – з хвостом, ти – без хвоста (Ігор Січовик).

Буква **щ** завжди позначає два звуки [шч].

110.1 Прочитайте слова з літерою *щ*. Зробіть звуковий запис слів за зразком.

Зразок. Дощечка – [д ó ш ч е^у ч к а].

Хрущ, ящірка, щука, борщ.

111.1 Доберіть до слів лівої колонки слова з правої колонки.

Прудка	борщ
смачний	щітки
нові	ящірка

112.1 Прочитайте й спишіть народну прикмету про дощ. Запам'ятайте її.

Чим менші краплі, тим довше йтиме *дощ*.

112.2 Зробіть звуковий запис виділеного слова.

113.1 Прочитайте скоромовку.

Правильно вимовляйте звуки, що позначені буквами *г* і *г*.

Гуска грає на гітарі,
Гелготить гусак гагарі,
Горобець гука грака,
Гава гатить гопака (Юрій Кругляк).

113.2 Спишіть скоромовку. Поділіть на склади слова з буквами г і ґ.

114.1 Перепишіть, уставте літери г чи ґ.

З само..о ранку на ..анку ..ава сиділа. У дворі ..уси ..ел..отали. Оль..а й Микола посадили а..рус у садку.

115.1 Прочитайте загадку, запишіть відгадку в зошит. Поясніть різні значення слова-відгадки.

Вони, звичайно, для шиття,
але й їжак також їх має.
Бувають у ялини і сосни,
а називаються ...

116.1 Спишіть речення. Уставте замість крапок слова з довідки.

1. Гуси в лузі
2. На дерево сіла
3. Мама засолила ... на зиму.
4. ... прилетіли до вікна.

Слова для довідки: голуби, гелготали, гава, огірки.

117.1 Спишіть речення. Підкресліть у словах букви *з* і *г*. Поміркуйте самі або запитайте в старших, що означають ці прислів'я.

Тебе наче гедзь укусив.

Куди голка, туди й нитка.

НА КОГО СОНЕЧКО СХОЖЕ?

Соняшник і Диня росли на городі поруч. Разом мокли під дощем. Разом загорали в сонячний день. Сонечко привітно усміхалося їм з високості, пестячи, лоскотало їх своїм лагідним промінням. Дружно жили Соняшник і Диня, неначе брат і сестра. Але якось вони засперечались: на кого більш схоже сонечко?

– Воно кругле, як і я, – гордо мовив Соняшник.

– Ні, – заперечила Диня. – Сонечко схоже на мене. Тому що тепле, як мої боки, і, певне, таке ж солодке всередині.

Соняшник аж листям замахав:

– Вигадала – солодке! Сонечко золотисте, як і я. І проміння його схоже на мої жовтенькі пелюстки.

Диня й на це заперечила:

– Зате сонечко не стоїть на одному місці, а перекочується по небу, як я по грядці...

Невідомо, скільки б ще

тривала суперечка, коли б не втрутилося Опудало. Воно швидко підвело голову-горщик, подивилося на сонечко і сказало:

– Диваки! Придивіться краще – це не сонечко на вас, а ви на нього схожі!..

Соняшник і Диня перестали сперечатись. І знов зажили дружно, як брат і сестра.

Ігор Сидорук

Високості – Înălțime

Пелюстки – petale

Суперечка – controversare

Опудало – sperietoare

1. – Чи сподобалася вам казка? Хто є її героями?

- Як жили Соняшник і Диня? Чому між героями виникла суперечка?
- Які докази на користь своєї думки дібрав Соняшник?
- Чому Диня вважала, що сонечко схоже на неї? Хто поклав край суперечці?
- Чи погодилися Соняшник і Диня з думкою Опудала? Чому ви так вважаєте?
- Чию думку підтримуєте ви? Чому?

– Розіграйте діалог, який відбувся між Соняшником і Динею. За допомогою голосу, рухів, міміки передайте почуття героїв.

2. «Зберіть» прислів'я з поданих слів, розташуйте їх у певній послідовності.

вся	гріє	оживає	Сонце	сонце	природа	сяє
5	2	7	1	3	6	4

Розкажіть, як сонце впливає на живу природу.

3. Зробіть звуковий запис слів *дощ*, *дощечка*.

Випишіть два слова, у яких буква *я* позначає два звуки.

Складіть і запишіть речення зі словами *соняшник* і *диня*, щоб вони писалися з малої букви. Чому в тексті ці слова пишуться з великої букви?

118.1 Прочитайте й спишіть слова.

Фіалка – хвіртка, фартух – хвала, фото – хвоя, фиркати – хвиля.

118.2 Порівняйте вимову звуків, що позначаються виділеними буквами. Зробіть висновок.

119.1 Відгадайте загадку.

Запишіть слово-відгадку.

М'яч. Удар. І чути: «Г-о-о-о-л!».

Це чудова гра –

119.2 Розіграйте в парах діалог: хтось стверджує, що у футбол грають тільки хлопчики, а інші, що ця гра для дівчаток.

120.1 Прочитайте сполучення слів. Запишіть через ризику, що вони означають, скористайтеся довідкою.

Тримати хвіст трубою, майнути хвостом, бути у хвості.

Слова для довідки: *швидко вийти, бути позаду, впевнено триматися.*

121.1 Здогадайтеся, які слова мають бути записані. Уставте пропущені *ф* або *хв* і запишіть їх у зошит.

..оя, ..орма, ..акел, ..окус, ..иля, ..илина, ..ерма.

121.2 Прочитайте слова. Що в них спільного? Чим вони відрізняються? Складіть речення з кожним словом.

ТЕЛЕ
МІКРО
МАГНІТО

→ ФОН

121.3 Що означає спільна частина ФОН у цих словах? З'ясуйте значення слів за словником.

122.1 Пофантазуйте, на що схожа буква *ф*. Намалуйте її. Доберіть і запишіть слова з цією літерою на початку, у середині й у кінці слова.

123.1 Розгляньте малюнки, назвіть предмети, що на них зображено.

Складіть речення з одним із названих слів.

124.1 Вивчіть загадку напам'ять про звуки [дж] і [дз].

Це усі повинні знати:
нас не можна роз'єднати.
Відрізняємось ми чим?
Літер дві, а звук один!

125.1 Випишіть слова у дві колонки: у першу – із буквосполученням дз, у другу – із дж.

Дзвін, джерело, джмелі, дзиґа, дзьоб, *гудзик*,
бджола, сиджу.

125.2 Зробіть звуковий запис виділених слів за зразком.

Зразок. *Джерело* – [дж е ^у р е ^у л ó].

126.1 Уставте замість крапок із довідки пропущені слова й запишіть речення.

З-під каменя б'є

Сьогодні день ... Миколи й Ауріки.

У небі ... пісня жайворонка.

Над квітами літають працюючі

Слова для довідки: народження, дзвенить, джерело, бджоли.

127.1 Прочитайте вірш. Спишіть слова зі звуками [дз], [дж].

Польові дзвіночки

Піднімає джміль фіранку.

Каже: – Доброго вам ранку!

Як вам, бджілко, ночувалось?

Чи дощу не почувалось?

Виглядає бджілка з хатки:

– У дзвіночку добре спати.

Цей дзвіночок – як намет.

Тільки дощ – як кулемет (*Л. Костенко*).

128.1 Змініть слова за зразком, запишіть їх.

Зразок. Сидіти – сиджу.

Ходити, садити, будити, водити.

§11

БУКВОСПОЛУЧЕННЯ ЙО, ЇО

129.1 Прочитайте слова. Де знаходяться буквосполучення *йо, їо*? Зробіть висновок про вживання *йо* та *їо*.

Йо-сип, га-йок, йод, ра-йон, йорж.

Цьо-го, льон, де-ньок, сьо-годні.

Буквосполучення **йо** пишеться:

- на початку слова (*йо-го*);
- на початку складу (*ра-йон*).

130.1 Прочитайте речення, спишіть їх. Підкресліть слова з буквосполученнями *йо, їо*.

1. Йосип знає багато байок. 2. Учні другого та третього класів збирали лікарські рослини.

3. Я люблю читати про бойові подвиги. 4. Льон – культурна рослина.

131.1 Утворіть імена по батькові й запишіть.

Зразок. *Сергій – Сергійович.*

Андрій, Анатолій, Василь, Аркадій, Микола, Юрій.

132.1 Прочитайте слова, уставте пропущені букви й запишіть їх.

Кол..ори, ..ого, зна..омий, сер..озний, л..он,
бул..он, ..огурт, ден..ок.

133.1 Складіть речення з поданих слів, запишіть їх.

Звуть, нашого, Йосип Васильович, вчителя.
Волошки, синього, квіти, кольору.
Найкращий, мій, Денис Соловійов, друг.

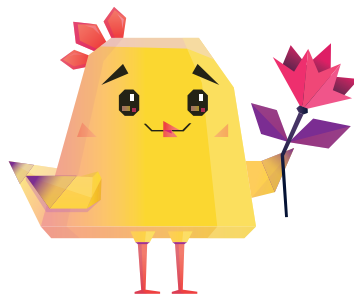
МОЛОДЕНЬКА ХМАРИНКА

Молоденька хмаринка
Шука в небі хатинку –

Та у небі її не знайдеш.
– Молоденька хмаринко,
Нема в небі хатинки,
То ж куди ти, хмаринко, підеш?
Зиму де зимувати,
Літо де літувати,
Та і як тоді жить, як на те?
Молоденька хмаринко,
Йди до нас у хатинку...
Під вікном у нас вишня цвіте.
Цвіте зранку кульбаба,
Цвіте жовта троянда,
І жовтеньким курчатка цвітуть.
Будеш їх поливати,
Будеш їх напувати,
А вони тобі щастя дадуть.

Микола Вінграновський

Хмаринка – norișor
Кульбаба – răpădie
Напувати – a adăra

1. – Хто розмовляв із хмаринкою?
– Куди запрошували її діти?
– Яку роботу запропонували діти хмаринці?
– Чим віддячать квіти?
– Чи сподобався вам вірш і чим саме?
– Чи знаєте ви вірші про природу?

2. Випишіть із вірша назви рослин за алфавітом. Укажіть кількість букв і звуків у цих словах. Поділіть на склади записані слова.
У першому реченні вірша знайдіть слово, у якому дві букви й чотири звуки.

134.1 Прочитайте слова.

міль-йон

сльо-за

га-йок

пе-ньок

При переносі слова сполучення букв *йо*,
ьо розривати не можна: *ра-йон*, *сьо-годні*.

135.1 Спишіть слова. Поділіть їх на склади для переносу.

Майорить, сльоза, льодовик, працювятий, літнього.

136.1 Уставте замість крапок потрібні слова й запишіть речення.

1. Мама купила ... олівці. 2. Дмитро навчається у ... класі. 3. Діти відпочивали в ... таборі. 4. Дорослі пішли ... дорогою.

Слова для довідки: *третього, кольорові, польвою, літньому.*

137.1 Складіть речення зі слів кожного рядка. Запишіть їх.

Назгрібали, діти, торішнього, в садку, листя. Йосипа, працює, на підйомному, батька, крані.

138.1 Відгадайте загадки. Спишіть їх.

То чорна, то біла	Хвалить його кожен,
По небу ходила.	Любить його кожен.
Побив її вітер –	І дня ми прожити
Сльози розпустила.	Без нього не можем.

138.2 Виділені слова поділіть на склади для переносу.

§ 12

ТВЕРДІ ТА М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

139.1 Прочитайте слова. Усно складіть із ними речення.

син – синь

139.2 Назвіть звуки, якими відрізняються ці слова. Якою буквою позначено м'якість звука [н']?

Буква «знак м'якшення» (**ь**) разом із попередньою буквою позначає на письмі м'який приголосний звук.

140.1 Відгадайте загадку.

Кожна з букв від А до Я,
промовля своє ім'я.

Лиш одна із них німа –
в неї голосу нема.

140.2 Доберіть і запишіть слова зі знаком м'якшення.

141.1 Прочитайте вірш.

Твоя це мати – Батьківщина,
Твій дім з малих дитячих літ.
Звідсіль дороги і стежини
Тобі лежать в широкий світ.

Лідія Компанієць

141.2 Випишіть слова у дві колонки: у першу – зі звуком [т], у другу – із звуком [т’].

142.1 Змініть слова за зразком і запишіть їх.

Зразок. *Олівці* – *олівець*.

Мисливці, медалі, вихователі.

142.2 Поясніть, як позначено м’якість приголосних звуків.

143.1 Прочитайте вірш.

Вересень трусить
груші в садочку.
Жовтень гаптує
клену сорочку.
Йде листопад,
застеля килими.
Грудень надходить –
початок зими (Федір Петров).

143.2 Випишіть слова зі знаком м’якшення. Поділіть ці слова для переносу.

144.1 Спишіть слова, уставте, де потрібно, знак м’якшення.

Бат..ко, тон..ка, дон..ка, пил..ка, ред..ка, шпил..ка.

144.2 Побудуйте звукові моделі виділених слів. Порівняйте їх.

145.1 Відгадайте загадки.

1. Звечора вмирає, вранці оживає. 2. Дивну силу воно має – з-під землі свій шлях долає.
3. У полі він росте: квіточки блакитні, мов оченьки привітні.

145.2 Побудуйте звукові моделі слів-відгадок.

146.1 Запишіть назви чисел від 11 до 14. Поставте в них наголос. Перевірте за словником.

147.1 Відгадайте загадку й запишіть її разом із відгадкою, уставте пропущені букви.

Він на зріст мален..кий,
сірий, чепурнен..кий,
справжній молодец..!
Хто він?

147.2 Побудуйте звукову модель слова-відгадки.

ЗДРАСТУЙ, ЗИМО!

От і настала зима. От уже й ходить нашим краєм її перший місяць – грудень. Сховав грудень під кригою річки, повдягав у білі мережива ліси, поробив з кожної купочки землі міцну грудку. Тоді засипав снігом поля, лісові просіки, напхав снігу аж під самісіньке гілля у лісі.

Уранці як глянули, а в полі таке натоптано... Довгі низочки слідів простяглися аж до самого села. Отут

спинався заєць на яблуньку, хотів чикнути її гострим зубом. Але тоненький стовбурчик так щільно обгорнуто соломкою, що заськи.

А коли трохи обутріло, в селі щось як забумкає. «Либонь, то мисливці рушниці ладнають!» – налякалися зайці й ну тікати в поле!..

Юрій Старостенко

Крига – gheață
Мереживо – dantelă
Обутріло – s-a liniștit
Забумкає – a bubuit

1. – Знайдіть і прочитайте опис приходу зими.

- Подивіться за вікно. Яка пора року вже ходить нашим краєм?
- Що зробив грудень, коли вступив у свої права?
- Чиї сліди було видно зранку?
- Чому зайцю не вдалося погризти яблуньку?
- Що налякало куцохвостих?

2. Випишіть із другого абзацу тексту слова зі знаком м'якшення. Зробіть їх звуковий запис.

148.1 Прочитайте вголос склади. Вимовте попарно приголосні звуки.

на – ня ле – ле ди – ді ту – тю

148.2 Назвіть букви, які «підказали» вам, що приголосні, позначені виділеними буквами, треба вимовляти м'яко.

Букви *і, я, ю, є* позначають м'якість попередніх приголосних звуків: *ні - [н'і], ня - [н'а], ню - [н'у], не - [н'е]*.

149.1 Доберіть до складів першої колонки склади із другої колонки так, щоб утворилися слова.

.. тел	лю
.. ди	не
.. но	лі
..то	дя
.. си	сі

149.2 Запишіть утворені слова. Підкресліть букви, якими позначено м'якість приголосних звуків.

150.1 Прочитайте й спишіть речення.

Зайчику, зайчику, мій братчику!
Не топчи городика!

150.2 Знайдіть слова з м'якими приголосними звуками.

Буква **й** завжди позначає м'який приголосний звук [й].

151.1 Прочитайте слова.

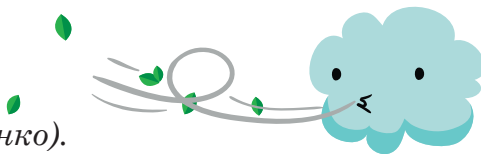
Юність, пюре, маєток, пісня, пояс, сине.

151.2 Запишіть слова у дві колонки: у першу – із буквами я, ю, є, що вживаються для позначення м'якості приголосного звука, у другу – із буквами я, ю, є, що позначають два звуки.

152.1 Спишіть вірш. Підкресліть букви, що позначають м'які приголосні звуки.

По діброві вітер вие,
гуляє по полю,
край дороги гне тополю
до самого долу (*Тарас Шевченко*).

ДОБРИЙ ЧАРІВНИК

Учора мама спекла пиріжки з сиром та й каже:

– Миколко, віднеси гостинця тітці Ганні.

Тітка живе поруч – лише перейти вулицю – у невеличкому будинку.

– Пригощайтеся, тітко, свіжими пиріжками, мама

прислала, – каже
Миколка, ставши
на порозі.

– Ох ти ж, мій
племінничку лю-
бий, спасибі тобі.
Хай колись спечу,
то й тебе поча-
стую.

– Я, коли йшов
до вас, то мало не перечепився. У вас сходинок біля
ганку поламані.

– Оце все хотіла попросити твого тата, щоб пола-
годив, та забуваю.

– Я перекажу йому, що ви просили, – пообіцяв
хлопчик і вибіг із хати.

Уранці, коли всі пішли на роботу, Миколка взяв
молоток і цвяхи та й пішов до тітчиної хати. Огля-
нув сходинок, прилаштував дощечки й кожну при-
бив.

Увечері до них зайшла тітка Ганна та й хвалиться:

– Хтось так гарно відремонтував мені сходинок.
Чарівник якийсь!

Миколка глянув крадькома на маму й тітку, і сам
собі усміхнувся.

Григорій Поволоцький

Почастую – să te ospătez
Крадькома – pe furis
Перечепився – s-a poticnit
Полагодив – a reparat
Племінник – nepot

1. – Про що мама попросила Миколку?
– Де живе тітка Ганна?
– Що пообіцяла Миколці тітка?
– Який чарівник відремонтував сходишки?
– Як ви вважаєте, чи здогадалася тітка Ганна, хто відремонтував сходишки?
– Коли Микола відремонтував сходишки?

2. Назвіть із наведених нижче слів ті, що характеризують Миколку.

Хоробрий, ледачий, працьовитий, жадібний, уважний, активний, злий, добрий.

3. Перечитайте частину тексту, у якій розповідається, як Миколка хазяйнував біля тітчиної хати. Випишіть слова, у яких є м'які приголосні звуки.

Випишіть із останнього речення тексту слова, що можна по-різному поділити на склади для переносу.

ПОДОВЖЕНІ М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

153.1 Прочитайте речення. У якому слові м'який приголосний звук вимовляється подовжено?

Стигле сонячне колосся
Дружно в полі розлилося.

Подовження на письмі позначається двома однаковими буквами. Слова з подовженням переносять так: *пла-ття* або *плат-тя*.

154.1 Прочитайте слова, спишіть їх. Виділені подвоєні букви читайте як один подовжений звук.

Знання, життя, обличчя, читання, завдання, малювання, вугілля, каміння, заняття, взуття, знаряддя, волосся.

155.1 Утворіть слова за зразком і запишіть їх. Зразок. *Писати – писання.*

Читати, жити, малювати, взути, шити.

156.1 Випишіть слова у дві колонки: у першу – із подовженими приголосними, у другу – усі інші слова. Порівняйте їх вимову.

Колосся, читання, бабуся, каченя, знаряддя, дядя, ягня, **коріння**.

156.2 Поділіть виділене слово на склади для переносу.

157.1 Спишіть слова, поділіть їх за зразком для переносу.

Зразок. *Оповідання – оповіда-ння, оповідан-ня.*

Волосся, безділля, оголошення, приладдя.

СНІГОВА КАЗКА

Усе засипав білий сніг.

А з ним – одлига на поріг.

І ми в дворі, де я живу,

Зліпили казку снігову.

Ось ведмідь – товстий дивак

Сніжку пробує на смак.

Ось вовчисько-м'ясолюб

Зирить – взять кого на зуб...

Ось лисичка гостровуха

Гороб'ячий щебет слуха.

Ось зайчиська куцохвості

Всіх запрошують у гості.

А оце – сніговик,

В цілім світі мандрівник.

В капелюх його вберем,

Буде в нас він казкарем!

Тамара Коломієць

Зирить – a trage cu coada ochiului
Щебет – ciripit
Куцохвости – cu coadă scurtă

1. – Як описана зима у вірші?
– Кого зліпили діти?
– Назвіть тварин, які згадуються у вірші.
– Як ви розумієте речення «І ми в дворі, де я живу, Зліпили казку снігову».
– Кому відвели роль казкаря? Чому саме йому?
2. Уявіть собі, що всі снігові фігури, які ліпили діти, ожили. Складіть невеличку розповідь про це.

3. Поділіть на склади для переносу слова *мандрівник, зайчисько, зліпили*. Назвіть у цих словах м'які приголосні звуки. Чому вони вимовляються м'яко?

158.1 Прочитайте прислів'я. Спишіть їх.
Літо дає коріння, а осінь – *насіння*.
Знання за плечима не носити.

158.2 Зробіть звуковий запис виділеного слова, скористайтеся правилом.

Подовжений приголосний звук у звуковому записі позначається так: **[н':]**.
Наприклад: *знання* – [знан':а].

159.1 Прочитайте прислів'я. Уставте потрібні за змістом слова й запишіть їх. За потреби скористайтеся довідкою.

1. За ... не купиш коня.
2. Яке ... , таке й
3. Маленьке діло краще за велике

Слова для довідки: *насіння, безділля, спання, коріння.*

160.1 Прочитайте слова. Запишіть їх, позначте звуки буквами.

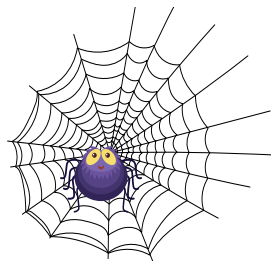
[з н а н': а́], [с і́ н' а], [в о л о́ с': а], [р о с л і́ н а],
[спа́н': а́], [з д а л о́ с' а].

161.1 Розгляньте малюнок. Прочитайте текст.

Крізь гі(л,лл)я сонячне промі(н,нн)я завітало в гос(т,тт) і до павучка.

Замилувалося сонечко срібним мереживом павути(н,нн)я. А павучок протер со(н,нн)і оченята і привітався із сонечком (*Із журналу*).

161.2 Розкрийте дужки й спишіть текст.

162.1 Доберіть до слів із першого рядка слова із другого. Запишіть утворені словосполучення.

Життя, вугілля, обличчя, приладдя.
Кам'яне, сонне, шкільне, радісне.

ЧОМУ ХВОРИЮТЬ ЛЮДИ

Дуже давно люди не знали, що у воді, у повітрі, ґрунті й навіть у роті людини живуть маленькі істоти – мікроби. Вони в багато разів менші від піщинки.

Діти часто хворіють від переохолодження взимку або від перегрівання влітку на сонці.

Інші хвороби виникають від того, що шкідливі мікроби проникають в організм людини.

Є хвороби брудних рук. Мікроби, що спричиняють їх, потрапляють в організм з їжею, водою, з невимитих рук.

Із журналу «Журавлик»

Ґрунт – sol

Піщинки – boabe de nisip

Шкідливі – dăunătoare

1. – Чому текст має таку назву?

- Хто є збудниками різних хвороб? Якого вони розміру?
- Від чого хворіють люди?
- Як ви розумієте сполучення «хвороба брудних рук»?
- Що треба робити для запобігання хворобам?

2. Складіть речення-пораду про дотримання правил гігієни.

§ 14

ДЗВІНКИ ТА ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

163.1 Чітко вимовте звуки парами. Чим відрізняється їх вимова?

[б] – [п] [д] – [т] [дж] – [ч]
[г] – [х] [д'] – [т'] [ґ] – [к]

Приголосні звуки бувають дзвінкі і глухі. Дзвінкі приголосні – це звуки, що утворюються за допомогою голосу і шуму. Глухі приголосні – звуки, що утворюються за допомогою тільки шуму.

164.1 Розгляньте таблицю парних дзвінких і глухих приголосних звуків.

Дзвінкі	[к]	[г]	[ґ]	[д]	[д']	[з]	[з']	[ж]	[дж]	[дз]	[дз']
Глухі	[ц]	[х]	[к]	[т]	[т']	[с]	[с']	[ш]	[ч]	[ц]	[ц']

Дзвінкі	[в]	[л]	[л']	[м]	[н]	[н']	[й]	[к]	[р]	[р']	-
Глухі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	[ф]

164.2 Вимовте попарно дзвінкі й глухі приголосні звуки.

165.1 Прочитайте й відгадайте слова.

З **с** – сапаю, з **ш** – вдягаю,
З **л** – стрибаю, з **п** – ховаю.

165.2 Запишіть слова – назви предметів. Підкресліть букви, якими відрізняються ці слова.

166.1 Прочитайте вірш і спишіть його.

Хай ізнов калина
червоніє, достигає,
всьому світу заявляє:
«Я – країна **Україна** –
на горі калина» (Павло Тичина).

166.2 Вимовте у виділених словах окремо дзвінкі й глухі приголосні звуки.

167.1 У поданих словах замініть дзвінкий приголосний звук на парний йому глухий.

Запишіть утворені слова.

Двір, коза, **життя**, казка, гава.

168.1 Прочитайте слова. Вимовляйте виразно дзвінкі приголосні звуки, що позначені виділеними буквами.

кор ж	дорі ж ка
чу б	ри б ка
пи р іг	кі з ка
по р іг	кла д ка

В українській мові дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу вимовляються дзвінко, виразно, чітко: *друг, дуб, книжка, казка.*

169.1 Прочитайте вірш, доберіть потрібну букву. Вимовляйте чітко останній звук.

Виріс в лісі білий гри(п,б).
Наш Сашко хворів на гри(п,б).
Спочиває котик на(ш,ж),
песику, і ти приля(ш,ж).
У дворі росте горі(х,г).
Ми спекли смачний пирі(х,г).

170.1 Прочитайте речення. Вимовляйте чітко дзвінкі приголосні звуки у виділених словах.

1. Під **берізки**, під **дубки** поховалися грибки.
2. **Швидко** мова мовиться, та не швидко діло робиться.

170.2 Випишіть виділені слова. Поділіть їх на склади.

171.1 Прочитайте загадку й відгадайте її. Спишіть, підкресліть слова, що закінчуються на дзвінкій приголосній.

Жовтобокий карапуз
Йшов городом та й загруз,
Бо насіння стільки має,

Що аж боки розпирає.
Через те й загруз

172.1 Допишіть слова за зразком. Вимовляйте чітко дзвінки приголосні в другому слові кожної пари.

Краби – краб
народи –
скарби –
гаражі –

Садок – садки
дубок –
гудок –
візок –

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ

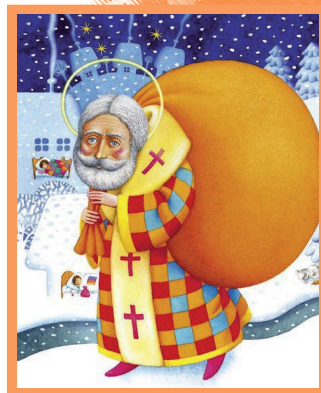

У Ликійських Мирах у давній вік
Жив-був предобрий чоловік.

Ходив ночами по убогих,
Тихцем розносив допомогу,
А вранці дивувались люди: «Чудо! Чудо!»

Отак і названий повік
Був Чудотворцем чоловік.
Давно було... Та, кажуть, досі,
Хто у потребі щиро просить,
Хто молиться до Миколая, –
Він тим із неба помагає.

І, може, в цей ось самий час
Над книжечкою бачить вас
Сам Бог Святий
І Миколая

До вас незримо посилає,
Щоб Чудотворець допоміг
Зрости вам добрими людьми,
Щоб ви навчилися без заплати
Слабким і бідним помагати
І непомітно й милостиво
Щодень творить маленьке диво.
Бо ж і святі були спочатку –
Звичайні хлопчики й дівчатка.

Галина Могильницька

Тихцем, незримо – таємно.
Чудотворець – той, хто творить дива.
Без заплати – не потребуючи подяки.

1. – Хто такий Святий Миколай? Де він жив?
– Коли ми святкуємо день Святого Миколая?
– Чому Чудотворець розносить допомогу тихцем?
– Як люди відгукувалися на допомогу Святого Миколая?
– Кому зазвичай допомагає Святий?
– Який приклад зі Святого Миколая ми повинні брати?
– Що б ви сказали Святому Миколаю при зустрічі з ним?

2. Випишіть із слова *допоміг* останній склад.
Змініть останній приголосний на парний.
Яке значення має слово, що ви утворили?

173.1 Відгадайте загадку.

Я такий же, як знак розділовий,
І відомий шкільній дітворі.
Та в словах української мови
Я пишуся не внизу, а вгорі.
Спробуй лиш написати ім'я –
Зразу стану потрібним і я.

Апостроф ставиться після **б, п, в, м, ф, р**
перед **я, ю, є, ї**, що позначають по два зву-
ки: [йа], [йу], [йе], [йі].

Букви перед апострофом позначають тверді приго-
лосні звуки.

174.1 Прочитайте словосполучення й спишіть. Пояс- ніть уживання апострофа в словах.

Гусяче пір'я, наше подвір'я, дерев'яна лавочка,
м'який стілець.

175.1 Прочитайте й спишіть слова, уставте, де потрібно, апостроф.

М..ясо, п..ятниця, пол..я, п..ють, мор..я, здоров..я,
Дем..ян, солов..ї, в..ється.

176.1 Запишіть слова за зразком.

Зразок. *Дерево – дерев'яний.*

Солома, камінь, риба, олово.

177.1 Прочитайте скоромовку. Спишіть, підкресліть слова з апострофом.

Зім'яв Дем'ян під в'язом м'яту.

Лук'ян в'юнів спіймав багато.

Зів'яла м'ята у Дем'яна.

В'юни кипіли у Лук'яна.

ЯК СЕРГІЙКО НАВЧИВСЯ ЖАЛІТИ

Сергійко гуляв собі коло ставка. І побачив дівчинку, що сиділа на березі.

Підходить до неї, а вона й каже:

– Не заважай мені слухати, як хлюпочуть хвилі.

Сергійко здивувався. А потім узяв та й кинув у ставок камінець.

Дівчинка питає:

– Що ти кинув у воду?

Сергійко ще більше здивувався.

– Хіба не бачила? Я кинув камінець.

Дівчинка й каже:

– Я нічого не бачила, бо я сліпа.

Сергійко довго дивився на дівчинку. Він не міг уявити: як це воно, коли людина нічого не бачить?

Настала ніч. Сергійко ліг спати. Серед ночі прокинувся. Його розбудив шум за вікном.

Шумів вітер, у шибки стукав дощ. А в хаті було темно.

Сергійкові стало страшно. Йому пригадалася сліпа дівчинка. Тепер уже не дивувався – його серце стиснув жаль. Як же вона, бідна, живе в темряві?

Сергійкові хотілося, щоб швидше настав день. Він піде до сліпої дівчинки. І пожаліє її.

Василь Сухомлинський

1. – Що здивувало Сергійка в поведінці дівчинки?

- Чого не міг уявити собі хлопчик?
- Чому Сергійко прокинувся серед ночі?
- Що хвилювало хлопчика?
- Чому серце Сергійка стиснув жаль?

2. Випишіть із тексту три слова, у яких є ненаголошені *е* або *и*. Доберіть до цих слів такі, у яких *е*, *и* стали б наголошеними.

Знайдіть в останньому абзаці слово, що складається з двох складів. Чи можна це слово переносити? Чому ви так вважаєте?

Складіть і запишіть речення – побажання героїні оповідання.

177.1 Спостерігайте, як поділити слова для переносу. Який висновок можна зробити?

Хлоп'ята – хло-п'ята, хлоп'-ята

178.1 Спишіть слова, поділіть їх для переносу.

При переносі слова апостроф не можна відривати від попередньої букви: *пір'-їна*, *пір'ї-на*.

Хом'ячок, бур'ян, від'їхати.

179.1 Запишіть слова, позначте звуки буквами.

[в й а н е], [п' й у т'], [з й і х а в], [м й а ч и к],
[в й у н], [п' і д і б й у т], [п' і д й е д н а т и].

179.2 Поділіть виділене слово для переносу.

180.1 Відгадайте загадку.

Дуже скромна і тендітна,
Серед квітів непримітна.
Та якщо в руці пом'яти,
То умить впізнаєш ...

180.2 Випишіть слова з апострофом. Побудуйте звукову модель.

181.1 Прочитайте вірш. Випишіть слова з апострофом, поділіть їх для переносу.

Рве Мар'янка у торбинку
подорожник, материнку.
Петрик, Оля і Дем'янко
накопали валер'янки (Ф. Петров).

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

1. Приголосні звуки бувають

А великі і малі

Б тверді і м'які

2. М'який подовжений звук позначається на письмі

А двома однаковими буквами

Б двома різними буквами

3. При переносі буквосполучення *ьо, йо*

А розривати не можна

Б розривати можна

4. Прочитайте прислів'я. Підкресліть слова, що починаються й закінчуються приголосними звуками.

Погане слово краще проковтнути, ніж промовити.
Від щирого слова світ радіє.

5. Утворіть від поданих слів нові слова з подовженими м'якими звуками.

Оповідати, бажати, запитати, змагатися.

6. Перепишіть речення, уставте слова з буквосполученнями *дж, дз*.

Над квітами кружляють Мар'яна сама пришила Нас на урок скликає

СПШИТЬ, СПШИТЬ КОЛЯДОЧКА

Сніжком заपोрило все:

Стежинку і дорогу.

Спшити, спшити колядочка

До нашого порогу.

Несе вона в торбиночці

Про щастя світлу мрію,

Дарує нам колядочка

І віру, і надію.

Лунають ніжно дзвоники

Від хати і до хати.

Спшити, спшити колядочка

Нам щастя побажати!

Лідія Антонова

1. – Яке зимове свято ми відзначаємо першим? А яке – останнім?

- Які побажання висловлюють у колядці? Які ще колядки ви знаєте?
- Розкажіть, що зображено на малюнку. Що приносять янголи людям?
- Як ви вважаєте, чому колядки зазвичай виконують без музичного супроводу?

2. Які з-поміж поданих є листівками до Різдва? Чому ви так вважаєте?

До якого свята листівка, яку ви не обрали? Коли ми відзначаємо це свято?

3. Знайдіть у вірші слова з буквами **я, ю, є**. Запишіть їх у дві колонки: у першу – ті, у яких букви **я, ю, є** позначають один звук, у другу – два звуки.

Назвіть слова про те, що несе й дарує колядочка. Запишіть ці слова за алфавітом. Поділіть на склади. Яке з цих слів не можна переносити?

Випишіть із останнього речення слова, у яких усі приголосні глухі. Зробіть звуковий запис виписаних слів.

ЗМІСТ

§ 1. Українська мова – державна мова України.....	5
Урок читання. Україна.....	6
§ 2. Усне і писемне мовлення.....	8
Урок читання. Київ.....	10

Звуки і букви

§ 3. Звуки української мови і позначення їх на письмі	13
Урок 1.....	13
Урок 2.....	14
Урок читання. Ой ходить сон коло вікон.....	15
§ 4. Алфавіт.....	17
Урок 1.....	17
Урок читання. Кіт і пес.....	18
Урок 2.....	20
§ 5. Велика буква.....	21
Урок 1.....	21
Урок читання. Осінь.....	23
Урок 2.....	24
Урок читання. Чи далеко до осені?.....	25
Перевірте себе.....	28

Голосні звуки

§ 6. Голосні звуки та позначення їх на письмі.....	29
Урок 1.....	29
Урок читання. Сьома дочка.....	30
Урок 2.....	32
Урок читання. Гори.....	34

Урок 3.....	35
Урок 4.....	37
Урок читання. Бджілка.....	39
§ 7. Склад. Поділ слів на склади.....	41
Урок 1.....	41
Урок читання. Калина.....	42
Урок 2.....	44
Урок читання. Ледача подушка.....	46
Урок 3.....	47
Урок читання. Новий м'яч.....	49
Урок 4.....	51
Урок читання. Як треба поводитися на вулиці.....	53
§ 8. Наголос. Визначення наголосу в словах.....	55
Урок 1.....	55
Урок 2.....	56
Урок 3.....	58
Урок читання. Про друга.....	60
Урок 4.....	62
Урок читання. Мудра голка.....	63
Перевірте себе.....	66
Урок читання. Хто розумніший.....	67

Приголосні звуки

§ 9. Приголосні звуки та позначення їх буквами.....	69
.....	69
Урок 1.....	69
Урок читання. Хто як до зими готується.....	70
Урок 2.....	71
Урок 3.....	72

Урок читання. На кого сонечко схоже?.....	74
§ 10. Буквосполучення дж, дз.....	78
§ 11. Буквосполучення йо, бо.....	80
Урок 1.....	80
Урок читання. Молоденька хмаринка.....	79
Урок 2.....	82
§ 12. Тверді та м'які приголосні звуки.....	84
Урок 1.....	84
Урок 2.....	85
Урок читання. Здрастуй, зимо!.....	86
Урок 3.....	88
Урок читання. Добрий чарівник.....	89
§ 13. Подовжені м'які приголосні звуки.....	92
Урок 1.....	92
Урок читання. Снігова казка.....	93
Урок 2.....	94
Урок читання. Чому хворіють люди.....	96
§ 14. Дзвінки та глухі приголосні звуки.....	97
Урок 1.....	97
Урок 2.....	98
Урок читання. Святий Миколай.....	100
§ 15. Апостроф.....	102
Урок 1.....	102
Урок читання. Як Сергійко навчився жити.....	103
Урок 2.....	104
Перевірте себе.....	106
Урок читання. Спішить, спішить колядочка.....	107

Навчальне видання
СВІНТКОВСЬКА Світлана Андріївна
ВЕРГОТІ Лідія Танасіївна
ТКАЧЕНКО Світлана Іванівна
РЕУ Олена Іванівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу з навчанням молдовською мовою закладів
загальної середньої освіти (у 2-х частинах, з аудіосупроводом)
(Частина 1, з аудіосупроводом)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено.**

Відповідальний за випуск *Юрій Морцавка*
Редактор *Ігор Помазан*
Дизайн *Ольга Постнікова*
Комп'ютерна верстка *Ольга Постнікова*

В оформленні підручника використані зображення,
розміщені в мережі Інтернет для вільного використання

Формат 70х90 1/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 8,19
Наклад 315 примірників. Зам. № 9-3037.

ТОВ «ТО «Соняшник»
Адреса видавництва: 61115, м. Харків, а/с 3182
helianthus.com.ua/books
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 5180 від 11.08.2016 р.

Віддруковано
в КТ «Забеліна-Фільковська Тетяна Сергіївна
і компанія Київська нотна фабрика»
04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 51А
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3983 від 17.02.2011 р.